



Allmänna helgdagar m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas 11 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2006, vilka gäller nationaldagen, flaggdagar, det offentliga belöningssystemet och en Raoul Wallenbergdag. Utskottet har avstyrkt samtliga motioner.

En reservation (mp) har avgetts.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Nationaldagen	4
Flaggdagar	7
Raoul Wallenbergdag	10
Belöningssystem	12
Reservationer	18
Flaggdagar, punkt 2 (mp)	18
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	19
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Nationaldagen**

Riksdagen avslår motion 2006/07:K251.

2. **Flaggdagar**

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K225, 2006/07:K288, 2006/07:K300 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:K328.

Reservation (mp)

3. **Raoul Wallenbergdag**

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K249 och 2006/07:K357.

4. **Belöningssystem**

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K295, 2006/07:K317 och 2006/07:K322.

Stockholm den 27 mars 2007

På konstitutionsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Per Bill (m), Henrik von Sydow (m), Morgan Johansson (s), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Björn Leivik (m), Billy Gustafsson (s), Ingvar Svensson (kd), Anna Bergkvist (m), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s), Annie Johansson (c), Mikael Johansson (mp), Karl Sigfrid (m), Kerstin Lundgren (c) och Agneta Berliner (fp).

Utskottets överväganden

Nationaldagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion (c) om att den 24 maj ska firas som nationaldag i stället för den 6 juni. Utskottet hänvisar till den långvariga tradition som ligger bakom nationaldagsfirandet.

Motionen

Johan Linnander (c) begär i motion K251 att Sveriges nationaldag ska vara den 24 maj i stället för den 6 juni, som firas som nationaldag i Sverige med anledning av att Gustav Eriksson Vasa valdes till Sveriges kung den 6 juni 1523. Många skånska frihetskämpar fick enligt motionen sätta livet till på grund av Gustav Vasa, och det är inte rimligt att svenska staten ska tvinga skåningar och andra att fira denna tyrann. Sveriges nationaldag bör därför ändras till en dag då alla svenskar har en anledning att fira. Det som bör hyllas är folkets frihet och demokrati, t.ex. genom att göra den 24 maj till ny nationaldag – dagen då vi 1919 fick en allmän och lika rösträtt.

Gällande regler

Enligt 1 § lagen (1989:253) om allmänna helgdagar avses med allmän helgdag i lag eller annan författning söndagar – däribland påskdagen och pingstdagen –, nyårsdagen, trettondedag jul, första maj, juldagen och annandag jul, även när de inte infaller på en söndag, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelsfärdsdag, nationaldagen, midsommardagen och alla helgons dag.

Enligt 2 § infaller nationaldagen den 6 juni.

Bakgrund

Nationaldagsutredningen beskrev i betänkandet 6 juni – Nationaldagen (SOU 1994:58) nationaldagen som ett lands officiella högtidsdag. Den firas till minne av en betydelsefull händelse i landets historia eller för att hylla ett statsöverhuvud eller någon annan nationell symbol. Ofta har den dag då landet har fått sin gällande konstitution valts som nationaldag. Det gäller bl.a. för Norge, Danmark och USA. Andra händelser som nationaldagen firas till minne av är ett lands enande, självständighet eller revolution.

Den 6 juni har kallats Gustav Vasas dag, svenska flaggans dag och Sveriges nationaldag. Att det var just 6 juni som blev Sveriges nationaldag var enligt Nationaldagsutredningen inte någon självklarhet. Datumet var

föremål för diskussioner runt sekelskiftet och många propagerade för mid-sommardagen i stället för den 6 juni. Själva placerandet av namnet Gustav på detta datum tillkom troligtvis i patriotiska syften. Det var Gustav III som placerade sitt namn på den 6 juni för att på så sätt få anknytning till den förste kunglige bäraren av namnet Gustav. Under större delen av 1800-talet var den 6 juni inte en dag som firades som en nationell högtid utan dagen firades främst som namnsdag för ett av den tidens vanligaste pojknamn. Det var inte förrän i slutet av 1800-talet som patriotiska strömningar slog igenom även i Sverige, och den 6 juni togs fram som nationell minnesdag.

I en artikel i *Ord och Bild*, Illustrerad månadstidning (1943) gavs en version av hur det kom sig att den 6 juni etablerades som svensk nationaldag. År 1893 anordnade Artur Hazelius en vårfest på Skansen som skulle invigas den 31 maj. Vädret var dock så dåligt att första dagens festligheter fick ställas in, men vårfesten blev ändå en succé. För att göra avslutningen spektakulär annonserades om "vårfestens sista dag och på samma gång stor nationalfest till firandet av våra historiska minnen i morgon tisdag den 6 juni (Gustafsdagen)". Året därpå anordnade Skansen på nytt en "vårfest som avslutas den 6 juni, hvilken dag på Skansen liksom förlidet år skall firas som svensk nationaldag".

Kritiska röster till trots blev den 6 juni etablerad som svensk nationaldag. Om det var ett resultat av Artur Hazelius försök eller om nationaldagen växt fram ur firandet av svenska flaggans dag kan man enligt Nationaldagsutredningen bara spekulera i.

Svenska flaggans dag har firats sedan 1916. Syftet var att i samförstånd med vederbörande myndighet och under allmänhetens medverkan verka för att öka kärleken och aktningen till den svenska flaggan samt att sprida information om dess betydelse som symbol för fosterlandet. Bestyrelsen för svenska flaggans dag, som bildats av grosshandlaren Nils Ljunggren, ville anordna en sådan dag redan hösten 1915 men detta föll på att utomhusfirandet kunde spolieras av höstvädret och att de två nationella minnesdagarna på hösten, Gustav II Adolfs och Karl XII:s dödsdagar, inte lämpade sig för festligheter. I stället beslöt man att fira den 6 juni. Programmet utgjordes av en fest på Stadion, festligheter med fosterländska tal och sång på Skansen och militärkonsert på Hasselbacken.

I en departementspromemoria om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga (Ds Ju 1981:4) ansågs att frågan om ett officiellt fastställande av svenska flaggans dags karaktär av svensk nationaldag borde få en lösning. Man ansåg att den 6 juni, dagen för Gustav Vasas val till Sveriges konung 1523 och för utfärdandet av 1809 års regeringsform,¹ hade karaktären av en erkänd nationaldag. På grundval av promemorian föreslog regeringen att den 6 juni skulle få en officiell karaktär av nationaldag (prop. 1981/82:109). Riksdagen godtog förslaget om regleringen av de allmänna

¹ Även riksdagens första beslut år 1973 att anta den nuvarande regeringsformen meddelades den 6 juni.

flaggdagarna (bet. 1981/82:KU26), och i förordningen (1982:270) om allmänna flaggdagar föreskrevs att den 6 juni – Sveriges nationaldag och Svenska flaggans dag – var allmän flaggdag.

Med anledning av regeringens förslag 1989 till lag om allmänna helgdagar väcktes motioner med förslag om att nationaldagen den 6 juni skulle bli helgdag. Vid sin behandling av propositionen jämte motionerna hänvisade konstitutionsutskottet (bet. 1988/89:KU29) till ett tidigare uttalande om att de gällande formerna för firandet av nationaldagen/svenska flaggans dag gav tillräckligt utrymme för att markera nationaldagens betydelse i det svenska samhället.

Frågan om nationaldagen som allmän helgdag behandlades därefter av konstitutionsutskottet vid flera tillfällen. Vid riksmötet 1991/92 ansåg utskottet (bet. 1991/92:KU9), som uppmärksammade att ett införande av ytterligare en helgdag bl.a. hade ekonomiska aspekter, att frågan på lämpligt sätt borde bli föremål för utredning.

I september 1993 tillsattes Nationaldagsutredningen med uppdrag att utreda förutsättningarna för att göra nationaldagen till helgdag. Nationaldagsutredningen föreslog i sitt betänkande 6 juni– Nationaldagen (SOU 1994:58) att nationaldagen den 6 juni skulle bli allmän helgdag.

Nationaldagsutredningens förslag remissbehandlades. De flesta remissinstanser var positiva till att inrätta den 6 juni som allmän helgdag. I budgetpropositionen 1994/95:100 bil. 3 s. 14 angav regeringen att tanken att göra nationaldagen till helgdag inte borde fullföljas. Konstitutionsutskottet behandlade i betänkande 1995/96:KU11 motioner om nationaldagen som allmän helgdag. Enligt utskottets mening gav de gällande formerna för firande av nationaldagen och svenska flaggans dag den 6 juni tillräckligt utrymme för att markera dagens betydelse i det svenska samhället. Motionerna avslogs därför. Detta ställningstagande vidhölls sedan vid behandlingen av motioner i ämnet i betänkandena 1997/98:KU9, 1999/2000:KU18 och 2000/01:KU15.

Vid riksmötet 2001/02 behandlade riksdagen ett antal motioner med förslag att göra nationaldagen den 6 juni till allmän helgdag. I betänkande 2001/02:KU9 ansåg konstitutionsutskottet att nationaldagen skulle bli allmän helgdag men att det fick ankomma på regeringen att utarbeta ett förslag med den innebörden. Riksdagen tillkännagav för regeringen som sin mening vad utskottet anfört (rskr. 2001/02:139).

I proposition 2004/05:23 föreslogs att nationaldagen den 6 juni skulle bli allmän helgdag. Att göra nationaldagen till helgdag i Sverige skulle enligt propositionen vara ett sätt att visa att nationaldagen är värd ett större utrymme än den hittills hade. Konstitutionsutskottet tillstyrkte förslagen (bet. 2004/05:KU6). I en reservation (v, mp) framhölls bl.a. att det var angeläget att motverka ett ideologiserat nationsbegrepp grundat i etnicitet, språk och kulturarv. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottet. Ändringarna trädde i kraft den 1 april 2005.

Utskottets ställningstagande

Den 6 juni har sedan länge firats som Sveriges nationaldag, bl.a. med hänvisning till att 1809 års regeringsform utfärdades denna dag. Enligt utskottets mening saknas tillräckliga skäl att bryta med denna tradition. Motion K251 (c) avstyrks därför.

Flaggdagar

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till tidigare ställningstagande avstyrker utskottet fyra motioner (s, m respektive fp) om förändringar när det gäller de allmänna flaggdagarna.

Jämför reservation (mp).

Motionerna

I tre motioner begärs att Europadagen den 9 maj ska bli allmän flaggdag. I motion K225 av Magdalena Andersson och Bengt-Anders Johansson (m) framhålls att europeiska stats- och regeringschefer vid ett toppmöte i Milano 1985 beslöt att fira den 9 maj som Europadagen. Flera länder inom EU har valt att lyfta fram gemenskapstanken genom att flagga under Europadagen den 9 maj. Självklart borde enligt motionen Europatanken genomsyra alla länder som är med i EU, även Sverige. Därför bör Europadagen enligt motionen vara allmän flaggdag.

Samma sak begärs i motion K300 (yrkande 1) av Hans Backman (fp). EU:s roll för att befästa fred, stabilitet och demokrati i Europa kan enligt motionen inte överskattas. Sverige firar FN-dagen som allmän flaggdag. På samma sätt bör Sverige ha Europadagen som allmän flaggdag för att fira EU och visa solidaritet med de ideal som ligger bakom unionens bildande.

Också Cecilia Wigström i Göteborg och Karin Granbom (fp) begär i motion K328 att Europadagen blir allmän flaggdag. Motionärerna välkomnar de aktiviteter som nu finns i Sverige med anledning av Europadagen. Organisationer, kommuner, föreningar, myndigheter och andra aktörer bidrar till kunskap och diskussionslust. En särskild Europabakelse har tagits fram för försäljning den 9 maj. Många medborgare tycker att EU känns oviktigt och avlägset. Det är enligt motionen beklagligt och säkert en bidragande orsak till att folkomröstningsresultatet om euron blev nej och att valdeltagandet i 2004 års val till Europaparlamentet var extremt lågt. För att det europeiska samarbetet ska kännas närmare och viktigare behövs många insatser. Med en allmän flaggdag den 9 maj kommer förhoppningsvis Europasamarbetet att synas på ett helt annat sätt än vad som är fallet i dag.

I motion K300 yrkande 2 begärs dessutom att dagen för val till Europaparlamentet blir allmän flaggdag.

Hillevi Larsson och Veronica Palm (båda s) begär i motion K288 att kungliga flaggdagar avskaffas. Att kungen i Sverige berövats formell makt borde enligt motionen, i konsekvensens namn, innebära att staten avskaffar de ålderdomliga ritualer som instiftats för att odla personkulten kring kungafamiljen. Till råga på allt finns det enligt motionen åtskilliga viktiga minnesdagar i almanackan som inte gjorts till flaggdagar. Exempelvis 9 maj, den dag då andra världskriget tog slut. Med tanke på detta är det pinsamt att behålla de kungliga flaggdagarna. Den enda kungliga flaggdag som enligt motionen bör få finnas kvar är den 30 april. Flaggan bör dock inte hissas för kungen utan för att det även råkar vara Valborgsmässaöften denna dag.

Gällande regler

Allmänna flaggdagar är enligt förordningen (1982:270) om allmänna flaggdagar

- nyårsdagen,
- den 28 januari Konungens namnsdag,
- den 12 mars Kronprinsessans namnsdag,
- påskdagen,
- den 30 april Konungens födelsedag,
- den 1 maj,
- pingstdagen,
- den 6 juni Sveriges nationaldag och svenska flaggans dag,
- midsommardagen,
- den 14 juli Kronprinsessans födelsedag,
- den 8 augusti Drottningens namnsdag,
- dag för val i hela riket till riksdagen,
- den 24 oktober FN-dagen,
- den 6 november Gustav Adolfsdagen,
- den 10 december Nobeldagen,
- den 23 december Drottningens födelsedag och
- juldagen.

Bakgrund

I proposition 1981/82:109 med förslag till ny lagstiftning om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga framhölls att det då inte – bortsett från Försvarsmaktens område – fanns bindande föreskrifter om flaggning på bestämda dagar. Emellertid hade alltsedan år 1939 i den vanliga almanackan angetts s.k. allmänna flaggdagar. Denna förteckning över flaggdagar hade karaktären av inofficiell rekommendation och hade tillkommit på initiativ av Bestyrelsen för svenska flaggans dag (numera Stiftelsen Svenska flaggan). Tanken på att införa en skyldighet att på de allmänna flaggdagarna flagga på byggnader som inrymmer statliga myndigheter och institutioner avvisa-

des av ekonomiska och praktiska skäl. Flagningsfrågan borde därför liksom dittills lämnas oreglerad utanför Försvarsmakten. Detta innebar att varje civil myndighet själv utifrån praktiska och andra överväganden får avgöra i vilken utsträckning seden att flagga på de allmänna flaggdagarna lämpligen kunde upprätthållas. Mot bakgrund av att konstitutionsutskottet vid åtskilliga tillfällen behandlat önskemål om att de allmänna flaggdagarna skulle förtecknas och fastställas officiellt föreslogs att så skulle ske. Beträffande frågan om vilka dagar som borde tas upp som flaggdagar påpekades att de nuvarande flaggdagarna i princip varit oförändrade i drygt 40 år och att de således hade vuxit sig in i allmänhetens medvetande. Därför borde ingen uteslutas utan starka skäl. De dåvarande 15 flaggdagarna borde alltså behållas. Två nya flaggdagar föreslogs med hänsyn bl.a. till uttalanden från riksdagens sida. Det gällde dag för riksdagsval och FN-dagen den 24 oktober.

För att det skulle bli möjligt att utan riksdagsbehandling ändra i förteckningen när ändrade förhållanden rörande de kungliga flaggdagarna inträffade rekommenderades i den promemoria som låg till grund för propositionen att de allmänna flaggdagarna angavs i förordning. I denna borde den 6 juni inte bara betecknas som Svenska flaggans dag utan även som Sveriges nationaldag. Därmed skulle man för första gången författningsmässigt ge uttryck åt att den aktuella dagen skulle anses som nationaldag. Att dagen hade denna karaktär hade uttalats av riksdagen bl.a. vid 1979/80 års riksmöte (bet. KU1979/80:25). Det ansågs obehövt att införa särskilda regler om tillfällig flagnings på statliga byggnader.

Förordningen (1982:270) om allmänna flaggdagar utfärdades i april 1982 och innehåller endast en förteckning över de 17 flaggdagarna. Förordningen har aldrig ändrats.

Den s.k. Europadagen har sin bakgrund i den franske utrikesministern Robert Schumans lansering av förslaget om att Tysklands och Frankrikes kol- och stålindustri skulle underställas en gemensam överstatlig myndighet (Schumanplanen). Detta skedde den 9 maj 1950. Schumans förslag ledde till bildandet av Kol- och stålgemenskapen, som blev första steget i skapandet av EG. För att högtidlighålla detta beslutade europeiska stats- och regeringschefer år 1985 att den 9 maj skulle firas som Europadagen.

Tidigare behandling

Frågan om Europadagen som allmän flaggdag behandlades av utskottet under hösten 1992 med anledning av en motion från allmänna motionstiden (bet. 1992/93:KU7). Utskottet angav att det avstyrkt en liknande motion under hösten 1989 (bet. 1989/90:KU11) med hänvisning till att frågan om de allmänna flaggdagarna då nyligen varit föremål för en långvarig utredning som föregått förordningen. Utskottet var inte heller riksmötet 1992/93 berett att förordna en förändring av reglerna för de allmänna flaggdagarna. Detta ställningstagande vidhölls hösten 1995 (bet. 1995/95:KU11)

I betänkande 2000/01:KU15 ansåg utskottet att Europadagen inte borde göras till allmän flaggdag och utskottet vidhöll denna bedömning i betänkande 2001/02:KU9 och 2003/04:KU15. I en reservation (fp, m) till det sistnämnda betänkandet begärdes att Europadagen skulle göras till allmän flaggdag.

Utskottet avstyrkte våren 2006 en rad motioner om flaggdagarna, bl.a. i fråga om dagen för allmänna val till Europaparlamentet och om avskaffande av kungliga flaggdagar (bet. 2005/06:KU24). Utskottet ansåg inte att det fanns skäl att vare sig införa nya eller ta bort existerande allmänna flaggdagar. I en reservation (v, mp) begärdes att kungliga flaggdagar skulle avskaffas.

Utskottets ställningstagande

I svenska almanackor anges den 9 maj som Europadagen. Det finns skäl att uppmärksamma denna dag på olika sätt, liksom dagen för val till Europaparlamentet. Utskottet är emellertid liksom tidigare inte berett att förorda att nya flaggdagar införs och inte heller att vissa nu gällande flaggdagar tas bort. Motionerna K225 (m), K288 (s), K300 yrkandena 1 och 2 (fp), samt K328 (fp) avstyrks.

Raoul Wallenbergdag

Utskottets förslag i korthet

Utskottet framhåller värdet av att minnet av Raoul Wallenbergs insatser hålls levande. Utskottet avstyrker dock med hänvisning till tidigare ställningstaganden två motioner (kd respektive fp) om inrättande av en Raoul Wallenbergdag.

Motionerna

Mikael Oscarsson (kd) begär i motion K249 att en Raoul Wallenbergs dag inrättas. Det kan enligt motionen vara en dag då kampen mot totalitära ideologier som systematiskt kränker människovärdet – såsom nationalsocialismen, antisemitismen och rasismen – aktualiseras men även kampen för fred och människors okränkbara värde. Det vore ett naturligt sätt att visa en senkommen uppskattning av en av de största svenska hjältarna under 1900-talet. En sådan dag skulle enligt motionen kunna bli en viktig samlingspunkt för de demokratiska krafter som värnar principen om alla människors lika värde gentemot de ideologiska krafter som ifrågasätter denna princip och som nu åter tycks vara på frammarsch i vårt land.

Införandet av en Raoul Wallenbergs dag begärs också i motion K357 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp). Raoul Wallenberg är enligt motionärerna en av historiens viktigaste svenskar, som i Budapest under slutet av andra världskriget räddade uppemot 100 000 ungerska judar undan Förintelsen genom

att utfärda tillfälliga svenska pass. Motionärerna hänvisar till att Raoul Wallenberg den 5 oktober 1981 blev hedersmedborgare i USA, vilket enbart den brittiske premiärministern Winston Churchill blivit utsedd till före Wallenberg. I USA uppmärksammas därför i många delstater den 5 oktober som en officiell minnesdag för Wallenberg. Minnesdagar till Wallenbergs ära finns även i andra länder i världen, som Kanada i Nordamerika och Argentina i Sydamerika. I Sverige, hans hemland, finns ingen minnesdag.

Bakgrund

Nobeldagen och FN-dagen är allmänna flaggdagar enligt förordningen om allmänna flaggdagar. Forum för levande historia har regeringens uppdrag att främja högtidlighållandet av Förintelsens dag den 27 januari. Andra dagar förutom allmänna flaggdagar och kyrkliga högtidsdagar som har getts särskild beteckning i svenska almanackor är bl.a. Internationella kvinnodagen den 8 mars, Europadagen den 9 maj och Internationella barndagen den 2 oktober.

I svar den 13 december 2006 på skriftlig fråga (2006/07:302) om en svensk minnesdag för Raoul Wallenberg anförde utrikesminister Carl Bildt:

För sitt hjältemod har Raoul Wallenberg hedrats i Sverige och internationellt. Han har utnämnts till hedersmedborgare i USA, Kanada och Israel. Universitet, forskningsinstitut, skolor, gator och torg på många platser i världen har uppkallats efter Raoul Wallenberg.

I den svenska almanackan förekommer inte officiella dagar för att hedra eller minnas enskilda personligheter. Förutom religiösa och andra officiella helgdagar, markeras där kungliga bemärkelsedagar, liksom bemärkelsedagar av internationell karaktär – exempelvis FN-dagen, Europadagen, internationella kvinnodagen och Förintelsens minnesdag.

Regeringen fattar däremot inte beslut om minnesdagar för enskilda personer – hur betydelsefulla dessa personer och deras insatser än må vara, som i fallet Raoul Wallenberg. Men jag ser mer än gärna att enskilda initiativ tas för att anordna en minnesdag och där skulle företrädare för regeringen kunna medverka.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat motioner om Raoul Wallenberg, bl.a. i betänkande KU 1987/88:10 då utskottet liksom tidigare framhöll betydelsen av att man i framtiden håller minnet av hans insatser levande. Utskottet fann det inte påkallat att föreslå några särskilda åtgärder.

I betänkande 1990/91:KU8 framhöll utskottet att det utöver Raoul Wallenberg finns ett flertal tänkbara personer och företeelser som har eller har haft stor betydelse för landet eller för någon internationell uppgift och är värda att hedras med t.ex. ett minnesmärke. Det kunde därför, enligt utskottet, komma att göras fler framställningar om att få placera monument och minnesmärken inom eller i direkt anslutning till riksdagens byggnader. Enligt utskottet borde det ankomma på förvaltningsstyrelsen att ta ställning till den typen av framställningar och avgöra vilka monument och minnes-

märken som kan fogas in i den konstnärliga helhet som man eftersträvat vid utsmyckningen av husen på Helgeandsholmen. I betänkande 1995/96:KU22 hemställde utskottet, med anledning av en motion om att i konstnärlig form manifesteras riksdagens och det svenska folkets respekt för Raoul Wallenbergs gärning, att riksdagen skulle uppdra åt förvaltningsstyrelsen att vidta lämpliga åtgärder. Det fick, enligt utskottet, ankomma på förvaltningsstyrelsen att utforma en konstnärlig utsmyckning av detta slag med hänsyn till den speciella miljön på Helgeandsholmen. Sedan 1998 finns i riksdagshuset en gestaltning kallad Att minnas – den goda gärningen, som hågkomst, hyllning och respekt för Raoul Wallenbergs gärning i Budapest 1944.

I betänkande 2001/02:KU9 framhöll utskottet den stora betydelsen av att man i framtiden håller minnet av Raoul Wallenbergs insatser levande. Utskottet ansåg det emellertid inte vara påkallat med något initiativ från riksdagens sida med anledning av en motion om inrättande av Raoul Wallenbergs dag.

I betänkande 2003/04:KrU1 avstyrkte kulturutskottet en motion om inrättande av Raoul Wallenbergs dag med motiveringen att det får ankomma på Forum för levande historia eller andra berörda institutioner m.fl. att avgöra om och i så fall hur och när Raoul Wallenbergs minne ska hedras.

I betänkandena 2003/04:KU15 och 2005/06:KU24 avstyrktes motioner om en minnesdag för Raoul Wallenberg med hänvisning till tidigare ställningstaganden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill liksom tidigare framhålla betydelsen av att minnet av Raoul Wallenbergs insatser hålls levande. Det kan självfallet finnas anledning för bl.a. statliga institutioner att i olika sammanhang hedra Raoul Wallenbergs minne. Utskottet är emellertid inte berett att frånga sitt tidigare ställningstagande i frågan om inrättandet av en Raoul Wallenbergdag och avstyrker därför motionerna K249 (kd) och K357 (fp).

Belöningsystem

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till tidigare ställningstagande en motion (kd) om reformering av det offentliga belöningsssystemet samt en motion om införandet av en riksdagens medalj (fp) och en motion om en medalj till kommunalt förtroendevalda (m).

Motionerna

Chatrine Pålsson Ahlgren (kd) begär i motion K295 att frågan om en reformering av det offentliga ideella belöningssystemet utreds. Motionären hänvisar till att de flesta andra länders offentliga belöningssystem med några undantag innefattar även statliga förtjänstordnar. De forna öststaterna hade t.ex. utvecklade belöningssystem där ordnar för förtjänster för dessa stater utgjorde en självklar del. Medaljer ges internationellt för mer avgränsade förtjänster och ordnar för mer framstående gärningar. Svenskar riskerar att uppfattas som mindre framstående än de egentligen är. De svenska ordnarna är enligt motionären en billig form att belöna medborgarna med eftersom ordenstecknen enbart är till låns (mot en pant) och ska återställas vid innehavarens bortgång. Ett separat problem som följt belöningssystemet är utbredningen av s.k. privatordnar (fälska ordnar, illegitima ordnar), som brukas bl.a. som ersättning för den orden som staten egentligen borde förlänat. Staten bör på ett organiserat sätt uppmuntra medborgares förtjänster och samhällsinsatser.

I motion K317 av Allan Widman och Ulf Nilsson (båda fp) begärs att det inrättas en "Riksdagens hedersmedalj för internationell insats" att tilldelas den som vid internationell insats med fara för eget liv gjort en särskilt berömlig gärning.

Cecilia Magnusson (m) framhåller i motion K322 att Kungl. Maj:t tidigare brukade tilldela förtroendevalda i kommunala uppdrag, liksom bl.a. vissa kommunalt anställda lärare, medaljen "För medborgerlig förtjänst". De behandlades således på ett likvärdigt sätt med statligt anställda, berättigade till utmärkelser "För nit och redlighet i rikets tjänst". Regeringen bör enligt motionen återgå till ett system med en officiell medalj – exempelvis "För medborgerlig förtjänst", eller om så finnes lämpligare, Vasamedaljen – till nämndemän m.fl. statligt förtroendevalda.

Gällande regler

Enligt 1 § ordenskungörelsen (1974:768) kan inom Kungl. Serafimerorden utmärkelser tilldelas statschefer och därmed jämställda personer samt medlemmar av det svenska konungahuset.

Enligt 2 § kan inom Kungl. Nordstjärneorden utmärkelser tilldelas medlemmar av det svenska konungahuset samt utländska medborgare som har gjort personliga insatser för Sverige eller för svenskt intresse. Med utländsk medborgare likställs statslös som är bosatt utomlands.

Beslut om dessa utmärkelser meddelas enligt 3 § av Kungl. Maj:ts Orden. I fråga om utländska medborgare meddelas beslut på förord av regeringen. Förslag om utmärkelse till utländska medborgare av Nordstjärneorden ska av myndigheter under regeringen ges in till det departement dit myndigheten hör.

Enligt förordningen (1974:225) om utmärkelser "För nit och redlighet i rikets tjänst" tilldelas utmärkelser den som har visat nit och redlighet såsom anställd hos staten under minst 30 år. Fråga om tilldelning av utmär-

kelsen prövas av den myndighet där arbetstagaren är anställd. Är arbetstagaren chef för myndighet som lyder omedelbart under regeringen, prövas frågan dock av chefen för det departement dit myndigheten hör eller av myndighet eller tjänsteman som departementschefen bestämmer. Utmärkelsen består av ett ur, ett konstglas eller en medalj efter den belönades val.

Bakgrund

År 1748 fick Sverige ett av kung Fredrik I instiftat officiellt ordensväsende avsett främst för svenska, men även för utländska, medborgare. Då tillkom Serafimer-, Svärds- och Nordstjärneordnarna. Kung Gustav III instiftade Vasaorden år 1772. I dag utdelas Serafimerorden och Nordstjärneorden.

Kung Karl XIII instiftade Carl XIII:s orden år 1811. Denna orden utdelas av Konungen till svenska och utländska frimurare.

Med tiden blev systemet med utdelning av ordnar som belöning till stats-tjänstemän alltmera ifrågasatt. I ett utlåtande år 1969 (1969:14) uttalade allmänna beredningsutskottet bl.a.:

Ordensväsendet har sitt ursprung i äldre tiders samhällssystem och principerna för utdelning av ordnar som belöning för samhällsinsatser kan svårligen förenas med ett nutida demokratiskt betraktelsesätt. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att åtgärder vidtagits för att avveckla ordnar som en statlig belöning för offentlig tjänst.

Den ändrade synen på ordensväsendet ledde till att riksdagen år 1973 godkände ett förslag till reform av belöningssystemet för statsanställda som hade lagts fram av Kungl. Maj:t i proposition 1973:91. Reformen genomfördes fr.o.m. den 1 januari 1974.

Inom det svenska ordensväsendet förekommer (med undantag för Serafimerorden som endast har en grad) fem grader: kommendör med stora korset, kommendör av första klassen, kommendör, riddare av första klassen samt riddare. Kvinnor och präster benämns inte riddare utan ledamot av respektive orden. Serafimerorden utdelas endast till medlemmar av det svenska kungahuset och till utländska statschefer eller därmed jämställda personer.

Nordstjärneorden var före år 1975 avsedd som belöning för svenska och utländska ”medborgerliga förtjänster, för ämbets- eller tjänstemannagärning, för vetenskaper, vittra, lärda och nyttiga arbeten samt för nya och gagneliga inrättningar”. Orden utdelas numera endast till medlemmar av det svenska kungahuset samt till utländska medborgare eller statslösa som gjort personliga insatser för Sverige eller för svenska intressen.

Svärdsorden utdelades ursprungligen som belöning åt svenska officerare för tapperhet i fält och till sjöss, senare även som belöning för långvarig betydelsefull verksamhet inom Försvarsmakten. Vasaorden var avsedd som belöning för förtjänster inom en rad områden, där de s.k. tjänsteordnarna Svärds- och Nordstjärneordnarna inte kunde komma i fråga. Främst skulle orden tilldelas personer som gjort goda insatser för jord- och bergsbruk, konst, hantverk, teknisk utveckling, handel, undervisning och de fria kons-

terna. Vasaorden är en fri orden, dvs. obunden av regler om exempelvis börd och samhällsställning. Till orden hör Vasatecknet samt Vasamedaljen, den första i silver för utlänningar, den senare för allmänt medborgerliga förtjänster. Orden är vilande sedan år 1975.

Medaljer förlänas svenska och utländska medborgare av statschefen för framstående insatser inom samhället och även som minne av betydande personer eller viktiga händelser. I motsats till ordnarna är medaljerna runda eller ovala. På framsidan har de ofta en bild i relief och på baksidan finns en text, som anger för vilket ändamål medaljen utdelats.

Serafimermedaljen, H.M. Konungens medalj och medaljen Litteris et Artibus förlänas två gånger om året, på Karldagen den 28 januari och på Gustavdagen den 6 juni. Prins Eugenmedaljen utdelas på Eugen-dagen den 5 november och Prins Carlmedaljen utdelas på instiftelsedagen den 1 december.

Serafimermedaljen tilldelas person som genom humanitär eller allmänt samhällsgagnande gärning gjort sig synnerligen förtjänt därav.

H.M. Konungens medalj, tidigare Hovmedaljen, instiftades ca 1814 och tilldelas svenska och utländska medborgare för särskilda förtjänster samt befattningshavare vid Kungl. Hovstaterna för lång och trogen tjänst. Under 2006 utdelades bl.a. två medaljer av 8:e storleken i Serafimerordens band för värdefulla kommunalpolitiska insatser.

Litteris et Artibus (vetenskap och konst) instiftades 1853 av kronprins Carl (XV). Medaljen utdelas för framstående konstnärliga insatser inom främst musik, scenisk framställning och litteratur.

Prins Eugenmedaljen instiftades av Konung Gustaf V i samband med Prins Eugens 80-årsdag år 1945. Medaljen förlänas för framstående konstnärlig verksamhet.

Prins Carlmedaljen instiftades av Konung Gustaf V vid Prins Carls avgång som ordförande i Svenska Röda Korset år 1945. Den utdelas för nationell eller internationell humanitär verksamhet.²

Sveriges regering utdelar också medaljer, främst medaljen Illis quorum meruere labores (Åt dem vars gärningar gör dem förtjänta av dem). Vidare utdelar regeringen medaljerna För berömliga gärningar och För omsorgsfull renvård.

Medaljen Illis quorum meruere labores har kommit att förlänas som erkänsla för personliga insatser för kulturella, vetenskapliga och andra allmännyttiga ändamål. Medaljen förekommer i guld i fyra storlekar och har under perioden 1975–2005 förlänats 227 personer.

Medaljen För berömliga gärningar delas ut till personer som genom rådhighet och stort personligt mod räddar livet på en människa i livsfara. Den finns i guld i två storlekar och i silver i en storlek. Under perioden 1975–2005 har den förlänats 17 personer.

² Uppgifterna ovan är bl.a. hämtade från webbplatsen www.royalcourt.se

Medaljen För medborgerlig förtjänst har efter 1975 års reform delats ut ett fåtal gånger och då med motiveringar och i sammanhang som knappast skiljer sig från vad som är utmärkande för Illis quorum. Den finns i guld av samma storlekar som Illis quorum och dessutom i silver av åttonde storleken. Medaljen var under en tid främst avsedd för kommunala förtroende-män men har också delats ut som belöning för mer allmänna samhällsinsat-ser. Den har under perioden 1975–2005 förlänats 12 personer, senast år 1988.

Medaljen För omsorgsfull renvård har delats ut vid några tillfällen till företrädare för renskötseln, senast år 2004.

En statlig medalj vid sidan av regeringsmedaljerna är medaljen För nit och redlighet i statens tjänst. Den regleras i en särskild förordning och i föreskrifter som Arbetsgivarverket beslutar. Enligt Arbetsgivarverkets All-männas Råd till statliga arbetsgivare – om utmärkelsen För nit och redlig-het i statens tjänst (NOR) rådde före den 1 januari 1974 en ”klasskillnad” när det gällde utmärkelser till statens tjänstemän. Tjänstemän i högre lönegrader tilldelades ordnar, civila och civilmilitära tjänstemän Nordstjär-neorden och militära tjänstemän Svärdsorden (i vissa fall Svärdsstecken eller Svärdsmedalj). Vissa statsanställda kunde också få Vasaorden, Vasa-tecken eller Vasamedalj. Den stora grupp av statstjänstemän som på grund av sitt löneläge inte kunde komma i fråga för någon av dessa utmärkelser belönades i stället med medaljen För nit och redlighet i rikets tjänst, instiftad år 1803. År 1968 infördes möjlighet att välja guldarmbandsur i stället för medaljen. Principerna för alla dessa utmärkelser fastställdes av Stats-rådsberedningen.

Andra exempel på statliga medaljer är Utrikesdepartementets medalj för förtjänster inom utrikesförvaltningen, Försvarsmaktens förtjänstmedalj, För-svarsmaktens belöningsmedalj för internationella insatser och Försvarsmak-tens medalj för internationella insatser.

Regeringen delar också ut utmärkelsen Professors namn som har ett användningsområde som sammanfaller med medaljen Illis quorums.

Frågor om att dela ut regeringsmedaljer tas ofta upp som initiativären-den av statsråden. Förslag kan också komma från myndigheter och andra.

Förvaltningsmyndigheter, organisationer och andra kan instifta och dela ut belöningsmedaljer. Enligt Statsrådsberedningens promemoria Regering-ens belöningsmedaljer och regeringens utmärkelse Professors namn (SB PM 2006:1) har detta skett i stor utsträckning. Sällan eller aldrig är det enligt promemorian lämpligt att regeringen engagerar sig i detta.

Ickestatliga medaljer har instiftats och delas ut av t.ex. kommuner och akademier.

Tidigare ställningstagande

Riksdagen har sedan år 1986 återkommande avslagit motioner om ett refor-merat ordens- och medaljväsende samt vissa andra frågor rörande det offentliga belöningssystemet. Vid utskottets behandling av frågan under

riksmötet 1992/93 lämnade utskottet (bet. 1992/93:KU7) en ingående redovisning för det nuvarande ordensväsendet och den reformering härav som skedde år 1975. Utskottet erinrade om att 1975 års reformering av det svenska belöningssystemet föregicks av ett grundligt beredningsarbete och att konstitutionsutskottet (bet. KU1973:27) framhöll att det belöningssystem som då tillämpades återspeglade en gången tids samhällssyn genom att ge uttryck för värderingar av samhällsinsatser enbart med hänsyn till tjänsteställning. Vidare framhölls att ordnarna inte kunde anses fylla sin uppgift när det gällde att belöna viktiga samhällsinsatser. Reformen stöddes också av de personalorganisationer som företrädde det övervägande antalet statsanställda. Det argument som låg till grund för reformen hade enligt utskottets mening fortfarande viss tyngd. Mot denna bakgrund borde enligt utskottet en översyn av det offentliga belöningssystemet avvaktas intill dess att det tydligare visats att ett mer utvecklat belöningssystem skulle kunna fylla sin uppgift. Mot bakgrund av det anförda avstyrkte utskottet motionerna.

Detta ställningstagande har sedan upprepats vid utskottets behandling av denna fråga i betänkandena 1993/94:KU4, 1994/95:KU16, 1997/98:KU9, 1999/2000:KU18, 2000/01:KU15 och 2001/02:KU9. I betänkande 2003/04:KU15 avstyrktes motioner med hänvisning till att utskottet inte ansåg det påkallat med några förändringar i det offentliga belöningssystemet. Senast avstyrktes motioner om det offentliga belöningssystemet i betänkande 2005/06:KU24 i förenklad ordning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna K295 (kd), K317 (fp) och K322 (m).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Flaggdagar, punkt 2 (mp)

av Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om flaggdagar. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:K288 och avslår motionerna 2006/07:K225, 2006/07:K300 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:K328.

Ställningstagande

Det finns åtskilliga viktiga minnesdagar i almanackan som inte är allmänna flaggdagar. Bland annat mot den bakgrunden framstår det som besvärande att det fortfarande finns ”kungliga” flaggdagar. Kungens, drottningens och kronprinsessans födelsedagar och namnsdagar bör inte längre vara allmänna flaggdagar.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:K225 av Magdalena Andersson och Bengt-Anders Johansson (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra Europadagen den 9 maj till allmän flaggdag.

2006/07:K249 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta Raoul Wallenbergs dag.

2006/07:K251 av Johan Linander (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra Sveriges nationaldag från den 6 juni till den 24 maj.

2006/07:K288 av Hillevi Larsson och Veronica Palm (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ”kungliga” flaggdagar.

2006/07:K295 av Chatrine Pålsson Ahlgren (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reformera det offentliga ideella belöningssystemet.

2006/07:K300 av Hans Backman (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utse Europadagen, den 9 maj, till allmän flaggdag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att dagen för allmänna val till Europaparlamentet bör utses till allmän flaggdag.

2006/07:K317 av Allan Widman och Ulf Nilsson (båda fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en ”Riksdagens hedersmedalj för internationell insats” att tilldelas den som vid internationell insats med fara för eget liv gjort en särskilt berömlig gärning.

2006/07:K322 av Cecilia Magnusson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om belöning av vissa förtroendevalda.

2006/07:K328 av Cecilia Wigström i Göteborg och Karin Granbom (båda fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Europadagen bör bli en allmän flaggdag.

2006/07:K357 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en svensk minnesdag tillägnad Raoul Wallenbergs minne.